

בְּגִדְתִּי. דָּמִי אֶהְלֶה כִּי יִגְוִי זְכָרְתִּי. נִדְדַתְּ אֶתְּ אַחַת וְרַבּוֹת
נִדְדַתִּי. הִנֵּה בְּיַד הַפְּשָׁדִים פְּעֻמִּים נִלְכְּדָתִי. וּשְׁבִיָּה עֲנִיָּה לְבָבֶל
יִרְדָּתִי. וְנִשְׂרָף הֵהִיכַל אֲשֶׁר בּוֹ נִכְבְּדָתִי. וּלְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּבָבֶל
נִפְקַדְתִּי. וּשְׁבִתִּי לְצִיּוֹן עוֹד וְהֵיכַל יִסְדָּתִי. גַּם זֹאת הַפֶּעַם מֵעַתָּה
לֹא עֲמִדְתִּי. עַד לְקַחְנִי אָדוֹם וְכִמְעַט אֲבִדְתִּי. וְעַל כָּל הָאֲרָצוֹת
נִפְצוּ הַמּוֹנִי. וְאֵהְיָה:

הַחֹמֶל עַל דֶּל חָמוֹל עַל דָּלוּתָם וּרְאָה שְׁמִמּוֹתָם וְאֶרֶץ
גָּלוּתָם. אֶל תִּקְצוֹף עַד מָאֵד וּרְאָה שְׁפָלוּתָם. וְאֶל
לֶעֶד תִּזְכּוֹר עֲוֹנָם וְסִכְלוּתָם. רַפָּא נָא אֶת שְׁבָרָם וְנַחֵם
אֲבִלוּתָם. כִּי אַתָּה סִבָּרָם וְאַתָּה אֵילּוּתָם. חֲדַשׁ יְמֵינוּ כִּימֵי
קְדֻמוֹנִי. כְּנֶאֱמָר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יי:

קִינָה זוֹ הִיא מִהַקִּינוּת הַמֵּתָאֲרוֹת אֶת הַחֲשֻׁכוֹת הַגְּדוֹלָה שֶׁנִּגְרַמָּה בַּעַת הַחֲזָרָה (עֵינִי לַעֲלֵי סִימָן ב'),
וּמִתְאַרֵּת אֵיךְ הוֹשַׁפְעוּ הָעֲלִיּוֹנִים, וְכָל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם, מִפְּזִיזוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. הַקִּינָה פּוֹתַחַת בְּאַבְלָה
שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה עַל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מָטָה. מִמְּשִׁיכָה בְּכִיּוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה וְצֶבֶא הַשָּׁמַיִם וְאַבּוֹת
הָעוֹלָם עַל יִיסוּרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּרִטַת הַשְּׁפָעַת יִיסוּרִים אֵלּוֹ עַל מְזֻלוֹת הַשָּׁמַיִם. וְעַתָּה בְּמִלּוּאִים.

מִטְמוֹנִים: ♦ רְבִינוּ מִבְּאֵר, שֶׁהַקִּינָה מְבַסֶּסֶת עַל דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ עַה"פ "בְּכָה תְּבַכֶּה בְּלֵילָה" - "בּוֹכָה וּמְבַכָּה
אַחֲרָיִם עִמּוּה" - שֶׁהַקֶּבֶ"ה בּוֹכָה עַל הַחֲזָרָה, וּמְבַכָּה גַּם אַחֲרָיִם עִמּוּ - הַמִּלְאָכִים, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, הַשָּׁמַיִם
וְיִרְחַ, הַכּוֹכָבִים וְהַמְּזֻלוֹת, הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת. אֲמִנָּם הַקִּינָה מִתְאַרֵּת אֶת בְּכִי הָעֲלִיּוֹנִים, לִכֵּן הוֹשַׁמְטוּ הָאָרֶץ
וְהַהָרִים הַמְּזֻכָּרִים בְּמִדְרָשׁ. אֲבָל תְּמוּהָ, לְמֹה נִכְתַּב בְּמִקּוֹם זֹאת עֲתִירַת הָאַבּוֹת וּמִשֶּׁה רְבִינוּ, דֹּאפִּילוּ אִם
נִחְשָׁבִים מִ'הָעֲלִיּוֹנִים', הֵרִי לֹא הוֹזְכְּרוּ בְּמִדְרָשׁ. וְנִרְאֶה, שֶׁנִּקְטְ אֲבּוֹת כִּיּוֹן שֶׁנִּמְשָׁלוּ לַהָרִים, וְכֵן קָרָא כִּאֵן לְמִשֶּׁה
'קוֹל הַתּוֹר' (נִשְׁמָע בְּאַרְצֵנוּ) - וְזֶה רִמּוֹז לְבְּכִי הָאָרֶץ וְהַהָרִים שֶׁהֵבִיא הַמְּדַרְשׁ. וְהֵנָּה בְּסוֹף הַמְּדַרְשׁ מְזֻכָּרַת
בְּכִיּוֹת שְׁבָעִים הָאוֹמוֹת - וְרִמּוֹז לָהֶם בְּסִיּוֹם, שֶׁ'רַבְתִּי עִם' תִּחְזוֹר לְהִיּוֹת אוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְיִלְכּוּ כָּל הַגּוֹיִים לְאוֹרָה.

**עַד אָנָּה בְּכִיָּה בְּצִיּוֹן וּמִסְפַּד בִּירוּשָׁלַיִם. תִּרְחַם צִיּוֹן וְתִבְנֶה
חֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם:**

אִז בְּחֲטֵאֵינוּ חָרַב הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מָטָה,
וּבְעוֹנוֹתֵינוּ [כְּאִילוֹ] נִשְׂרָף הֵהִיכַל שֶׁל
מַעֲלָה. יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה קִשְׁרָה מִסְפַּד
עַל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מָטָה, וְאֶף הַמִּלְאָכִים
נִשְׂאוּ קִינָה.

**אִז בְּחֲטֵאֵינוּ חָרַב מִקְדָּשׁ וּבְעוֹנוֹתֵינוּ
נִשְׂרָף הֵיכָל. בְּאֶרֶץ חֲבֵרָה לָהּ קִשְׁרָה
מִסְפַּד וְצֶבֶא הַשָּׁמַיִם נִשְׂאוּ קִינָה:**

אוֹצֵר הַחֲכָמוֹת

34893

קְדֻמוֹנִי צִדְקָה

חֲכָם קְדֻמוֹן מִדְּאֻשׁוֹנֵי אֲשַׁכְנֹז

אִז בְּחֲטֵאֵינוּ. וְצֶבֶא הַשָּׁמַיִם נִשְׂאוּ קִינָה. לְכַתִּיב
(יִשְׁעִיחוּ כֹה, יצ) וְיִקְרָא יי לְכָכִי.

עַד אָנָּה בְּכִיָּה בְּצִיּוֹן וכו' אִז בְּחֲטֵאֵינוּ חָרַב מִקְדָּשׁ
וּבְעוֹנוֹתֵינוּ נִשְׂרָף הֵיכָל בְּאֶרֶץ חֲבֵרָה לָהּ. וְכֵן

גַּם בָּכוּ בְּמָרָר * שְׁבִטֵי יַעֲקֹב וְאַף
מִזֹּלוֹת יִזְלוּ דְמָעָה. דְּגִלֵי יִשְׂרָאֵל חָפוּ
רֹאשָׁם. וְכִימָה וְכִסִּיל קָדְרוּ פְּנֵיהֶם:

הָעֵתִירוּ אָבוֹת וְלֹא שָׁמַע אֵל. צַעֲקוּ

נוסח ישן: * במרה \ במרום.

גם הקב"ה בכה על שבטי יעקב, ואף המזלות הוזילו דמעה. שבטי ישראל חפו ראשם, וכוכבי כימה וכסיל קדרו פניהם.

אבות העולם העתירו בתפילה אך לא שמע אל, גם בניהם [שהיו אחריהם במשך הדורות] צעקו ולא ענה אביהם -

קדמוני צרפת

גַּם בָּכוּ בְּמָרוֹם שְׁבִטֵי יַעֲקֹב אֶף מִזֹּלוֹת. כִּי י"ב
שְׁנָטִים כִּנְגַד י"ב מִזְלוֹת*. דְּגִלֵי יִשְׂרָאֵל חָפוּ רֹאשָׁם.
דְּכַתִּיב (איכה ג, י) יִשְׁצוּ לִאֲרֶץ יִדְמוּ זְקֵנֵי צֵם לַיּוֹן
הֵעִלוּ עֹפֶר עַל רֹאשָׁם, עַל כֵּן כִּימָה וְכִסִּיל וכו'.
אֲרִצְעָה דְּגִלִּים הָיוּ לִיִּשְׂרָאֵל וְכָל דְּגֵל שֶׁלֹּא שְׁנָטִים,
וְכֵן מִזְלוֹת שֶׁל מַעֲלָה, י"ב מִזְלוֹת נִחְלָקִים לְד' תְּקוּפוֹת
טַש"ט סא"ב מַע"ק ג' י"ב. הָעֵתִירוּ אָבוֹת. דְּכַתִּיב

חכם קדמון מראשוני אשכנז

תּוֹכֵן* הַמְּלָה נִשְׂרַף הֵיכַל. בָּאֲרֵץ חוֹבְרָה לָהּ.
יְרוּשָׁלַיִם שְׁחוּבְרָה לָהּ בְּשָׁמַיִם*. [קְשָׁרָה] מִסְפַּד
- עַל חִבְרָתָהּ. וְצִבְאָה הַשָּׁמַיִם נִשְׂאוֹ קִינָה. וְזוֹ
הַקִּינָה מִיּוֹסֶדֶת מִמְּדֵרֶשׁ זֶה (יל"ש תתרח) [בְּכָה
תְּבַכָּה בּוֹכָה וּמִבּוֹ(ו) כָּה אַחֵר עִמּוֹ, בְּכָה תְּבַכָּה
בּוֹכָה וּמִבְּכָה לְהַק' עִמָּה] (בְּכוֹ תְּבַכָּה בְּלִילָה,
בּוֹכָה וּמִבְּכָה אַחֵרִים. בְּכָה תְּבַכָּה, בּוֹכָה
לְהַקב"ה וּמִבְּכָה אוֹתָהּ עִמָּה), כְּדַכְּתִיב (ישעיהו
כב, יב) וַיִּקְרָא [י"י אֱלֹהִים] צְבָאוֹת [בַּיּוֹם הַהוּא] לְבָכִי וְגו'. בּוֹכָה וּמִבְּכָה מִלֵּאכִי הִשְׁרַת עִמָּה,
שְׁנֵאמֹר (ישעיהו לג, ז) הֵן אֲרָאִים צַעֲקוֹ חוּצָה. בּוֹכָה וּמִבְּכָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ עִמָּה, שְׁנֵאמֹר (ירמיהו
ד, כג) רֵאִיתִי אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה תוֹהוֹ וְבוֹהוֹ [אַל] (אֵת) הַשָּׁמַיִם וְאֵין אֹרֶם. בּוֹכָה וּמִבְּכָה שֶׁמֶשׁ
וִירַח, שְׁנֵאמֹר (יואל ב, י) שֶׁמֶשׁ וִירַח קָדְרוּ. בּוֹכָה וּמִבְּכָה כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת עִמָּם, שְׁנֵאמֹר (שם)
וְכוֹכָבִים אֲסָפוּ נֹגֶהֶם. בּוֹכָה מִבְּכָה הָרִים וּגְבָעוֹת, שְׁנֵאמֹר (ירמיהו ד, כד) רֵאִיתִי (אֵת) הַהָרִים
וְהִנֵּה רוֹעֵשִׁים וְכָל הַגְּבָעוֹת הִתְקַלְּקְלוּ. וְצִבְאָה הַשָּׁמַיִם נִשְׂאוֹ קִינָה. הֵם הַמִּלֵּאכִים.

גַּם בָּכוּ (בְּמָרָה) [בְּמָרוֹם]. הוּא הַקִּב"ה שְׁבַכָּה עַל שְׁבִטֵי יַעֲקֹב. וְאַף מִזֹּלוֹת יִזְלוּ דְמָעָה. שְׁבָכוּ.
דְּגִלֵי יִשְׂרָאֵל. הֵם שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִימָה וְכִסִּיל. כּוֹכְבֵי כִימָה וְ[כּוֹכְבֵי] כִסִּיל.

הָעֵתִירוּ אָבוֹת, הָעוֹלָם. וְצַעֲקוּ בָנִים. בְּנֵיהֶם שְׁעָמְדוּ אַחֲרֵיהֶם*. וְלֹא עָנָה אֵב. הַקִּב"ה. וְקוֹל הַתּוֹרָה.

הערות לפירוש קדמוני צרפת

א. יל"ש (ישעיה ת"ע) ועוד. וז"ל שם: ותאמר ציון עזבני
ה' וה' שכחני... אמרה כנ"י לפני הקב"ה, רבש"ע אדם
נושא אשה על אשתו זוכר מעשה ראשונה ואתה עזבתני,
אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי לך ברקיע כנגד י"ב
שבטים, ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל... וכולם
לא בראתי אלא בשבילך ואת אומרת שכחתי ועזבתני.
ולפ"ז מבואר למה בחר לייסד קינה שלימה כנגד כל מזל
ומזל, כי המציאות של המזלות וכו' מוכחת שהכל נברא
בשביל ישראל [ולא שייך 'שכחה'], וממילא העונשים הם
רק הסתר פנים. ב. נדצ"ל גד"ד, שכל אלה ר"ת של
המזלות (טלה שור תאומים, סרטן אריה בתולה, מאזניים
עקרב קשת) גדי דלי דגים.

הערות לפירוש קדמון מראשוני אשכנז

א. פירוש, במילים "לארץ חוברה לה" יובן הכפל: "חבר
מקדש" - "נשרף היכל", דקאי על ההיכל בארץ שחוברה
לה ירושלים של מעלה. ב. כלומר, שהחורבן בירושלים
של מטה גרם למספד בירושלים של מעלה. ג. בתחילה
הזכיר הבכיה על המקדש שלמעלה ושלמטה, ועתה מזכיר
בכית המזלות על השבטים משום שכשיש צרות וישראל
נהרגים אז גם המזלות נחשכים, כי כל העולם נברא בשביל
ישראל ובלעדיהם אין קיום לעולם. וכן נראה ממדרש תהלים
(קלז) שמביא רבנו בסמוך, שכאשר הצרו לישראל שייקחו
עול של חול על צוואריהם רצה ה' להחזיר את העולם
לתהו ובהו, ולפי המבואר הטעם בזה כי לא נברא אלא
בשביל ישראל. ד. לא קאי על בנ"י שהיו באותו הדור כי
הם נזכרים בחרוז הבא וכמש"כ רבינו שם, אלא על צדיקי
הדורות שהיו אחרי האבות, כגון משה רבינו ושמואל, וכמש"כ ק"צ.

הקב"ה. קול התורה נשמע במרום, שמשה הרועה הנאמן צעק, והקב"ה לא היטה אוזן [לרחם על כנ"י].

בני ישראל [שבאותו דור] לבשו שקים, וגם צבא השמים שמו שק כסותם. הוחשכו השמש והירח, והכוכבים והמזלות אספו אורם.

טלה, מזל ניסן - ראשון לחדשים, בכה במר נפש על כי כבשיו הובלו לטבח. יללה השמיע מזל שור במרומים, על

בָּנִים וְלֹא עָנָה אָב. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בַּמְרוֹם. וְרוּעָה נֶאֱמָן לֹא הִטָּה אוֹזן:

זָרַע קֹדֶשׁ לָבְשׁוּ שָׁקִים. וְצָבָא הַשָּׁמַיִם (גַּם הֵם) שֶׁק הוּשֵׁם כְּסוּתָם. חֲשָׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּרַח קֶדֶר וְכּוֹכָבִים וּמִזְלֹת אָסְפוּ נִגְהָם:

טָלָה רֵאשׁוֹן בָּכָה בְּמַר נֶפֶשׁ עַל כִּי כִבְשׁוֹ לטָבַח הוּבְלוּ. יִלָּלָה הַשָּׁמַיִם

קדמוני צרפת

(ירמיהו י"א, טו) מה לידידי ציתי, מלמד (מנחות נג:) שמלאו הקצ"ה מתפלל ואמ' לו עשותה המזמנה ויא' שמע לו. וצעקו בנים. להקצ"ה. לא ענה אב. דכתיב (ירמיהו טו, ה) אם יעמד משה ושמאל שלח מעל פני ויאלו. וקול התור נשמע במרום. זה משה ואהרן, מלמד שאף משה ואהרן עמדו בתפילה, שכת' זה"ק (שה"ש ג, יב) וקול המור נשמע צאלינו. ורועה נאמן. הקצ"ה. לא הטה אוזן. דכתיב (ירמיהו טו, ה) אם יעמד משה.

זרע קדש לבשו שקים. דכתיב (איכה ג, י) העלו עפר על ראשם חגרו שקים. וצבא השמים גם הם שק ויקרא יי' לצכי ולמספד ולחגור שק.

טלה ראשון על כי כבשיו. ישראל נמשלו לו, דכתיב (ירמיהו ג, יז) שה פזורה ישראל. שור במרום על כי

הערות לפירוש קדמוני צרפת

ג. בסוף קינת 'אז במלאת' (סי' כז) ג"כ איתא "לך קרא לאבות ואהרן ומשה", אמנם במדרשים לא מצאתי שאהרן מוזכר (עיין איכה רבה פתיחה כד). ד. בפסיקתא נדרש רישיה דקרא "הנצנים נראו בארץ" על משה ואהרן (ובשאר מדרשי חז"ל 'קול התור' קאי על משה לבד).

ה. כן נדרש על הפסוק [שה"ש ב, ח] "וקול התור נשמע בארצינו". ו. פירש שלא כפשוטו, שמשה לא הטה אוזן, שהרי מצינו שאף ביקש רחמים. ולכן פירש שהקב"ה הוא שלא הטה אוזן למשה. ז. כי הרי בודאי הקב"ה שמע אבל לא היטה אוזן לרחם. ובכת"י ג' וד' הגירסא הוא "הנה יסד כנסת ישראל", וצ"ע. ח. רישיה דקרא "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם", ונראה בכוונתו ש'צבא השמים' קאי על השמים והכוכבים ולא על המלאכים, וכדדרשינן מהאי קרא (ברכות נט.) שמיום שחרב המקדש לא נראית רקיע בטרחה, ובפרט שהמלאכים כבר הוזכרו.

ויוסף דוד

אליהם, ויש שישראל משפיעים על המזלות. ומצאתי יסוד דומה לזה בפירוש תפילות ר"ה ויוה"כ לרבי משה דיליאון, שכתב לגבי מיכאל -

חכם קדמון מראשוני אשכנז

התורה". רועה נאמן. משה, כשצעק' - לא היטה הקב"ה אוזן לרחם' על כנסת ישראל.

זרע קודש. ישראל שהיו באותו דור. [כש] לבשו שקים, וצבא השמים שק הושם כסותם. כדכתיב (ישעיה נ, ג) ושק" אשים כסותם. חשך השמש וירח קדר. כביית השמש והירח. חשך - קדר. לשון אחד הוא לפרשן.

טלה ראשון. הוא למזלות ראשון. ועכשיו יסד כל מזל ומזל בפני עצמו^[א]. טלה משמש

הושם כסותם. דכתיב (ישעיה כב, יב)

הערות לפירוש קדמון מראשוני אשכנז

ה. כן נדרש על הפסוק [שה"ש ב, ח] "וקול התור נשמע בארצינו". ו. פירש שלא כפשוטו, שמשה לא הטה אוזן, שהרי מצינו שאף ביקש רחמים. ולכן פירש שהקב"ה הוא שלא הטה אוזן למשה. ז. כי הרי בודאי הקב"ה שמע אבל לא היטה אוזן לרחם. ובכת"י ג' וד' הגירסא הוא "הנה יסד כנסת ישראל", וצ"ע. ח. רישיה דקרא "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם", ונראה בכוונתו ש'צבא השמים' קאי על השמים והכוכבים ולא על המלאכים, וכדדרשינן מהאי קרא (ברכות נט.) שמיום שחרב המקדש לא נראית רקיע בטרחה, ובפרט שהמלאכים כבר הוזכרו.

[א] אע"פ שאין מזל לישראל, ועם ישראל נתון רק תחת השפעת הקב"ה ולא תחת השפעת המזלות, מ"מ יש לישראל מזלות ושרים השייכים

שׁוֹר בַּמְרוֹמִים. כִּי עַל צִוְּאֵרְנוּ נִרְדָּפְנוּ
כָּלְנוּ:

ששמו עול [של חול] על צווארנו [כמו
העול המונח על צוואר השור].

כּוֹכַב תְּאוֹמִים נִרְאָה חֲלוּק כִּי דָם
אֲחִים נִשְׁפָּף כַּמִּים. לְאָרֶץ בִּקֵּשׁ
לְנַפּוֹל סֶרְטֵן כִּי נִתְעַלְּפָנוּ מִפְּנֵי צָמָא:

מזל תאומים נחלק לשנים כי דם אחים
תאומים נשפך כמים [והיו נפרדים
ונחלקים זה מזה]. וסרטן [הגדל ממים]
בקש ליפול לארץ כאשר התעלפנו בצמא.

מָרוֹם נִבְעַת מְקוֹל אֲרִיָּה כִּי שִׁאֲגָתָנוּ
לֹא עָלְתָה * לְמָרוֹם. נִהְרָגוּ בְּתוּלוֹת
וְגַם בַּחוּרִים. כִּי עַל כֵּן בְּתוּלָה
קָדְרָה פָּנִיָּה:

המרומים נבעתו מקול שאגת מזל אריה
ששאג כאשר שאגו ישראל ולא עלתה
למרום שאגתם. ונהרגו בתולות ובחורים
ובגלל זה מזל בתולה קדרה פניה.

נוסח ישר: * שאגתנו עלתה.

קדמוני צרפת

אוצר החכמה
34893

צוֹאֲרֵינוּ נִרְדָּפְנוּ, מֵה נּוֹתִינִים עַל הַשּׁוֹר עַל לוֹאֲרוֹ,
הַעוֹל, וְכַתִּיב (אִכָּה ה, ה) עַל לוֹאֲרֵינוּ נִרְדָּפְנוּ.

כּוֹכַב תְּאוֹמִים נִרְאָה חֲלוּק מְזוּהָרוּ עַל כִּי דָם אֲחִים
נִשְׁפָּף כַּמִּים. וְהָאֵל אֶחָד שְׁלוֹקִין בּוֹ הַמְּאֹרוֹת (סוכה טז.).

לְאָרֶץ בִּקֵּשׁ לְנַפּוֹל סֶרְטֵן כִּי נִתְעַלְּפָנוּ מִפְּנֵי צָמָא.
וְעוֹקֵנוּ שֶׁל סֶרְטֵן נִמּוֹן צִנְהָר דִּינוֹר (צרכות נח:), וְדִרְכוֹ
שֶׁל סֶרְטֵן לִגְדֹל צִנְהָר, וְכַשִּׁינְשׁוֹ הַמִּים בִּקֵּשׁ לְנַפּוֹל.

אֲרִיָּה נִבְעַת מִפְּנֵי שִׁאֲגָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. בְּתוּלָה. עַל
שֶׁסֶּם שֶׁנִּמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְצִתּוּלָה.

חכם קדמון מראשוני אשכנז

בְּנִיסָן, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לַחֲדָשִׁים. עַל כִּי כִבְשׁוּ
לְטַבַּח יוֹבֵלָו. שׁוֹר. זֶה מִזֶּל שׁוֹר. כִּי עַל צוֹאֲרֵינוּ
נִרְדָּפְנוּ. בַּמִּדְרָשׁ אֲמֵרִינָן (יל"ש תתפג) שֶׁהָיוּ
מְשִׁימִין עוֹל שֶׁל חוֹל עַל צוֹאֲרֵיהֶם, וְהַשּׁוֹר
מְשִׁימִין עוֹל עַל צוֹאֲרוֹ.

תְּאוֹמִים - שֶׁהָיוּ מְדוּבָקִים. כִּי דָם אֲחִים -
תְּאוֹמִים, נִשְׁפָּף כַּמִּים. וְנִפְרְדּוּ^ט. לְאָרֶץ בִּקֵּשׁ
לְנַפּוֹל סֶרְטֵן כִּי נִתְעַלְּפָנוּ מִפְּנֵי צָמָא. וְסֶרְטֵן גִּדֵּל
מֵאִילוֹ שְׁצִמָּאוֹ.

כִּי שִׁאֲגָתָנוּ. כִּמוֹ (איוב ד, י) שִׁאֲגַת אֲרִיָּה.

וְכַשִּׁשִּׁאֲגוּ יִשְׂרָאֵל שִׁאֲגַת אֲרִיָּה הַמִּזֵּל^ט, וְעַל כֵּן מִזֶּל בְּתוּלָה קָדְרָה פָּנִיָּה.

הערות לפירוש קדמון מראשוני אשכנז

ט. לכן כביכול מזל תאומים נפרד לשניים. * בפסיקתא רבתי (כז) 'סרטן אינו חי אלא מן המים', ופשוט הוא
שכיון שהוא צריך מים הוא ניזוק כשצמאו הם, ולשון רבינו איני יודע לפרשו, ובמח"נ הגירסא הוא "סרטן גדל
ממים ואילו נצמאו". יא. משמע שגרס 'כי שאגתינו עלתה למרום', כלומר כיון ששאגנו גם האריה שאג, וכ"ה
בהרבה כתי", דאם גרס 'לא עלתה', היה לו לפרש הענין שהאריה שאג מכיון ששאגתינו לא עלתה, ולא שעצם
השאגה גרם לזה.

אוצר החכמה
34893

ויוסף דוד

בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל אֲצֵל הָאוֹמוֹת וּשְׂרֵי הָאוֹמוֹת בְּמִאֲמָרוֹ
יִת' שֶׁלֹּא יִגְעוּ בְּמִשְׁחֵי וְעַם נִחְלָתוֹ. אֲבָל לִהְיוֹת
נִשְׁפָּעִים וּמַחֲכִים לְהַשְׁפַּעְתּוֹ - חֲלִילָה, כִּי עַם ה'
אֲנוּ דְּבָקִים וְלֹא עִם שֶׁר וְלֹא עִם מִלֶּאךְ כְּשֶׁאֵר כָּל
הָאוֹמוֹת אֲשֶׁר הֵם נִשְׁפָּעִים מֵהַשְׂרִים אֲשֶׁר
מִלְּמַעְלָה.

שהוא השר של עם ישראל, שאין זה כמו בשאר
אומות העולם שהם מונהגים ומושפעים מהשרים
שעליהם, אלא הוא בבחינה אחרת, וזה לשונו
שם: "אבל הוא ית' בהיות ישראל עם נחלתו
ודבקם בימינו, מנה שר ידונו מאותו הצד להיותו
שליחותם של ישראל בכל אשר יצווה, ולהיות

סִבֵּב מֵאֲזֵנִים וּבִקֵּשׁ תַּחֲנָה. כִּי נִבְחַר
לָמוֹ מוֹת מַחִיִּים. עֲקֹרֵב לְבֶשׂ פָּחַד
וְרַעְדָּה. כִּי בַּחֲרֵב וּבְרַעַב שְׁפָטָנוּ
צוּרָנוּ:

פִּלְגֵי מַיִם הוֹרִידוּ דְמָעָה כִּנְחָל. כִּי
אוֹת בִּקְשָׁת לֹא נָתַן לָנוּ. צָפוּ מַיִם
עַל רֹאשֵׁנוּ וּבִדְלִי מָלֵא חֲבֵנוּ יִבֶּשׁ:

קָרְבָנוּ קָרְבָן וְלֹא נִתְקַבֵּל. וּגְדֵי פָסֶק
שְׁעִיר חֲטָאֵתֵינוּ. רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ
יִלְדִיָהֶן וּמִזֵּל דָּגִים הָעֲלִים עֵינָיו:

מזל מאזניים בקש רחמים, כאשר הוכרע
דינם של ישראל למות [שע"י מאזניים
מוכרע הדין בכל שנה ושנה]. עקרב [הגדל
במקום יבש] פחד ורעד, כאשר שפטנו
צורנו ברעב [הבא מחמת יובש] ובחרב.

הורידו דמעה כפלגי מים וכמבול, כי לא
ניתן לנו אות [של טובה] כמו הקשת
[שנתנה לאות שלא יבוא יותר מבול
לעולם]. בזמן החורבן צפו מים על ראשנו
[היו מים רבים בעולם] ואף הדלי היה
מלא מים, אך בכל זאת חכנו יבש בצמא.
[- בזה הזכיר מזל קשת ומזל דלי].

הקרבתנו קרבנות ולא נתקבלו
[בעוונותינו], ולכן [מזל] גדי פסק שעיר
חטאותינו. נשים רחמניות בשלו ילדיהן,
לכן מזל דגים [המרמז על פריה ורביה]
העלים עיניו מפריה ורביה.

קדמוני צרפת

סִבֵּב מֵאֲזֵנִים וּבִקֵּשׁ תַּחֲנָה כִּי נִבְחַר לָנוּ מוֹת
מַחִיִּים. שִׁהְפֹךְ גִּזְרֹתָיו לַמָּיִם. עֲקֹרֵב לְבֶשׂ פָּחַד
לְפִי שֶׁבֶרֶעַב שְׁפָטָנוּ צוּרָנוּ. כִּי אוֹת בִּקְשָׁת לֹא
נָתַן לָנוּ. כִּי הוּא נֹגֵד אֶחָד מִן הַשְּׁנָטִים. וּבִדְלִי
מָלֵא. שֶׁהִיא דוֹלָה מַיִם, אֲעִפִּי כֵן חֲבֵנוּ יִבֶּשׁ מִן
הַלְמָא.

וגדי פסק שעיר חטאותינו שנטל מישראל שעיר
עזים לחטאת. רחמניות בשלו ילדיהן ומזל דגים
העלים עיניו. לפי שכתוב (בראשית מח, טז) וידגו
לרוב בקרב הארץ, הרי נמשלו ישראל לדגים,
ולפי שלא נקשו על הילדים לפיכך רחמניות נשלו
ילדיהן.

הערות לפירוש קדמוני צרפת

ה. כלומר הוא ביקש שיתהפך לחיים, כי נבחר לנו מוות.
ו. ע"ד מ"ש לעיל שמזל מאזניים בקש שיתהפך גזירתנו
לחיים, כמור"כ מזל דגים היה צריך 'לבקש על הילדים',
וכיון שלא ביקש נאמר ש'העלים עיניו'.

המזלות נכתבו לפי הסדר, למעט דלי שהקדימו כאן לגדי, וצ"ע הטעם.

חכם קדמון מראשוני אשכנז

כִּי נִכְרַע לָמוֹ מוֹת מַחִיִּים. [מֵאֲזֵנִים מִכְרִיעוֹת] י"ב
(מִכְרִיעוֹת מֵאֲזֵנִים). עֲקֹרֵב לְבֶשׂ. עֲקֹרֵב גְּדֵל
בַּמָּקוֹם יִבֶּשׁ. רַעַב - בֹּא לַעוֹלָם עַל יְדֵי יוֹבֶשׂ י"ב.

הורידו דמעה כפלגי מים וכמבול כי לא ניתן -
אות לדמעתכם כאות קשת - לגשמים י"ב. צפו
מים על ראשנו. שהיו מים הרבה בעולם.
והדלי היה מלא מים, אף על פי כן היה חוכנו
יבש - בצמא. והזכיר מזל דלי ומזל קשת י"ב.

גדי פסק. זהו מזל גדי. ומזל דגים. כלומר פריה
ורביה, כדכתיב (בראשית מח, טז) וידגו לרוב
בקרב הארץ. העלים עיניו. מפריה ורביה. בשלו
ילדיהם.

הערות לפירוש קדמון מראשוני אשכנז

יב. ששקילת העוונות שייכת למזל מאזניים. ועיין עוד
במדבר רבה (טז, כג) כל הבלים שישראל עושין כל ימות
השנה במאזנים לעלות, מוחל להם הקדוש ברוך הוא במזל
מאזנים בחדש תשרי. יג. כלומר, עקרב הגדל במקום יבש
לבש פחד כשנענשנו ברעב כי הוא שייך לרעב הנגרם
מיובש. יד. כלומר לא ניתן אות של שלום וטובה שיכול להפסיק את דמעתכם, כמו שניתן האות של הקשת המורה
שהקב"ה לא יעניש את העולם להציפו בגשמים. טז. כלומר, אע"פ שהיו הרבה מים בעולם, בנ"י היו בצמא. טז. כל
המזלות נכתבו לפי הסדר, למעט דלי שהקדימו כאן לגדי, וצ"ע הטעם.